

Fagnotat kulturminner

Oppdrag:	Flomsikring Nesbyen
Prosjektnummer:	1350059221
Kunde:	NVE
Notat nr:	01
Dato:	07.02.2025
Utført av:	Mari Reistad
Kontrollert av:	Hedvig Anker
Godkjent av:	Melissa Murphy

Innholdsfortegnelse

1.	Bakgrunn for rapporten	2
1.2	Utforming av flomvoll – dimensjoner, oppbygning og materialbruk	4
2.	Eksisterende situasjon og historisk bakgrunn	5
3.	Bebyggelse	5
4.	Kilder og grunnlag	6
5.	Metode	6
6.	Kulturmiljøer	6
7.1	Gamle Nes – Alfarvegen – Høy verneverdi	10
6.2	Nes kirke – Svært høy verneverdi	11
6.3	Nesbyen sør - Høy verneverdi	11
6.4	Gutu ved Nesflata – Middels verneverdi	12
6.5	Kulturlandskap Nesflata	13
7.6	Olaåkeren – Middels verneverdi	14
7.7	Nesbyen stasjon – Svært høy verneverdi	14
7.8	Elvehøy – Høy verneverdi	15
6.9	Østby – Høy verneverdi	16
6.10	Øvrig bebyggelse av verdi – Middels verneverdi	16
6.11	Øvrig SEFRAK-bebyggelse med verdi – Middels verneverdi	17
7.	Konklusjon	18
8.	Bibliografi	19

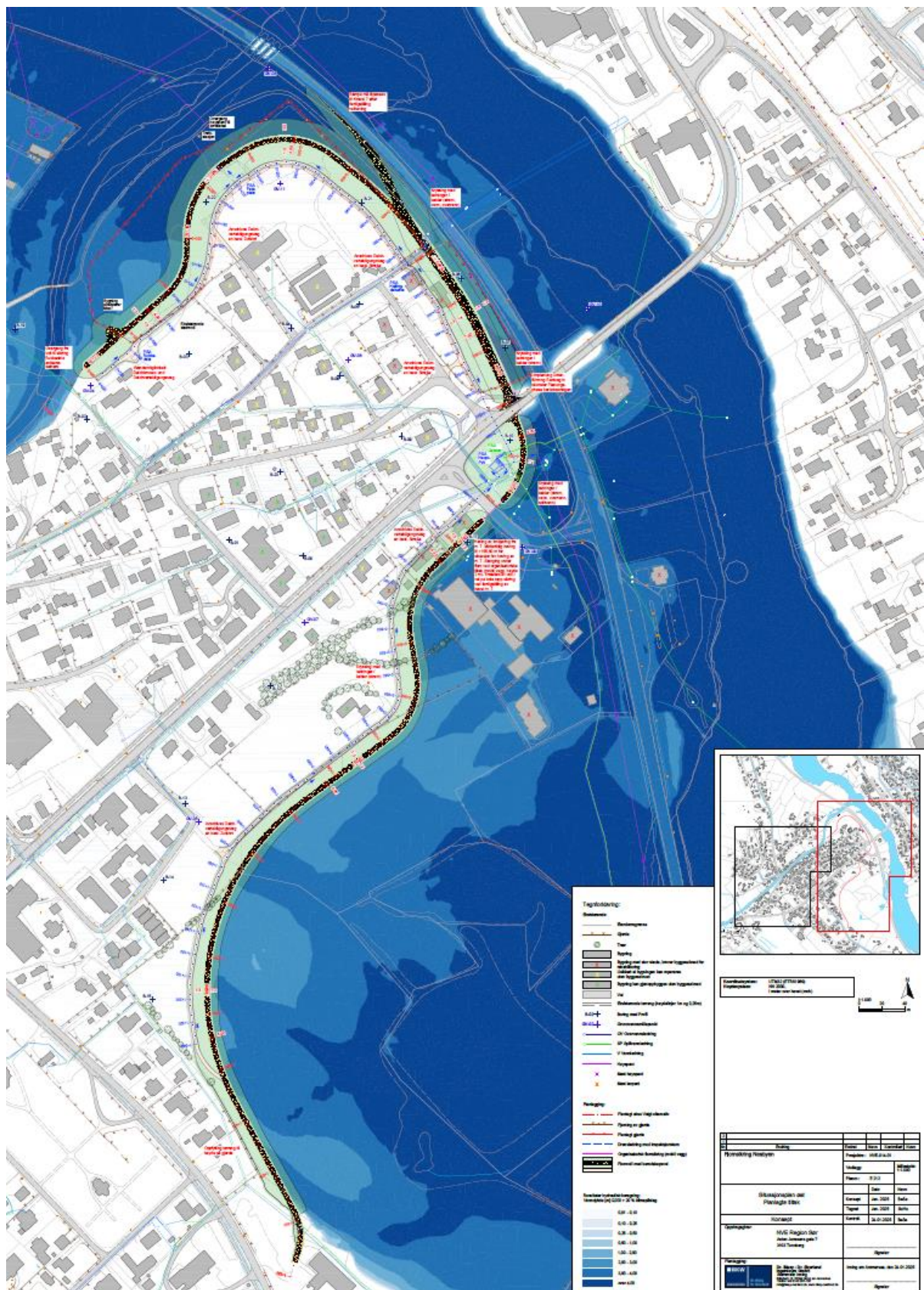
1. Bakgrunn for rapporten

Fagnotatet for kulturminner består av en forenklet analyse av dagens situasjon og beskrivelse av ny situasjon etter flomverntiltak. Denne rapporten tar for seg kulturminner av nyere dato, og har hovedfokus på verneverdige bygninger.

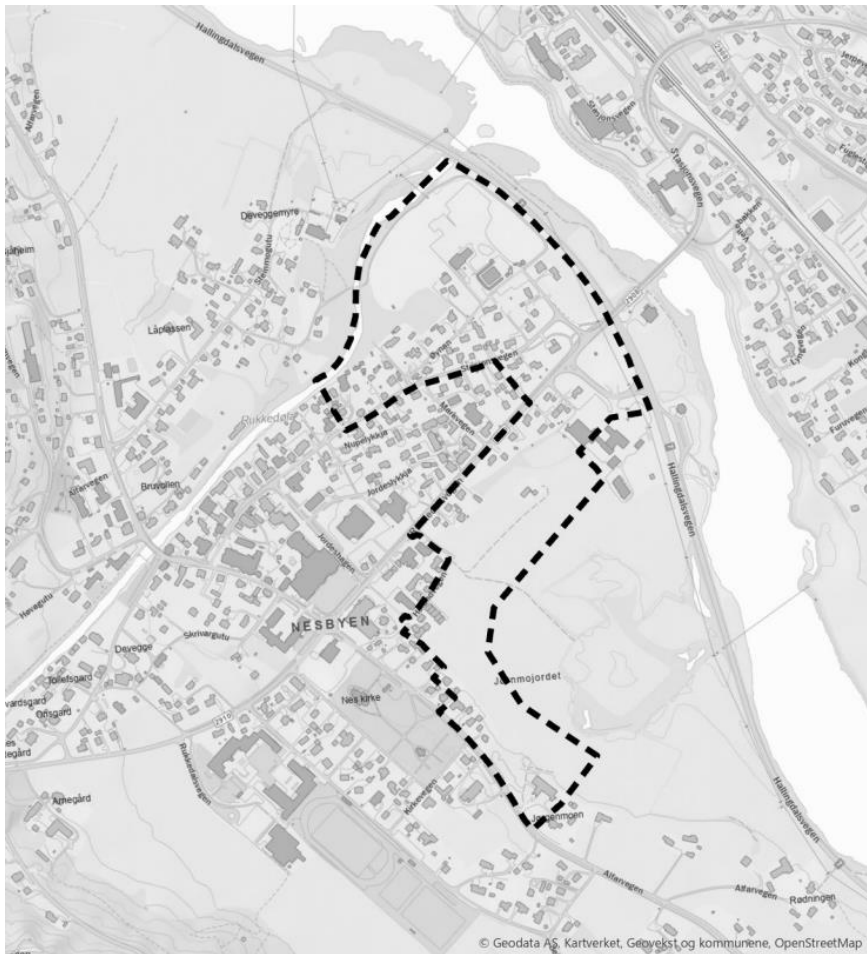
Tettstedet Nesbyen er flomutsatt, fra både Rukkedøla i nordvest og Hallingdalselva i nordøst. I august 2023 ble Nesbyen rammet av flom under ekstremværet «Hans». Store deler av områdene på Nesflata sto under vann, herunder også RV7 med av- og påkjøringsrampe til Nesbyen.

I etterkant av "Hans" har NVE i samarbeid med Nesbyen kommune startet på arbeidet med planlegging av flomsikringstiltak for Nesbyen sentrum. Det er besluttet at det skal bygges en flomvoll på Nesflata. Se Figur 1. På det høyeste ligger toppen av flomvollen på kote 162,00. Dette medfører at høydeforskjellen mellom flomsikringstiltaket og eksisterende omgivelser vil variere fra ca. 2-6,4 meter. Det er startet en prosess for detaljregulering av flomvollen, basert på et forprosjekt fra dr. Blasy – dr. Øverland Ingenieure GmbH.

Reguleringsplanens hensikt er å redusere fare for flomskader på eksisterende bebyggelse og infrastruktur på Nesflata. Planen skal legge til rette for etablering av flomsikringstiltak som må gjennomføres for å beskytte Nesflata mot en 200-årsflom med klimapåslag i henhold til byggeteknisk forskrift (TEK 17) § 7-2 «Sikkerhet mot flom og stormflo». Varslet planavgrensning er vist i **Error! Reference source not found..**

Figur 1. Trasé for flomvoll på Nesflata som ligger til grunn for detaljreguleringsplanen

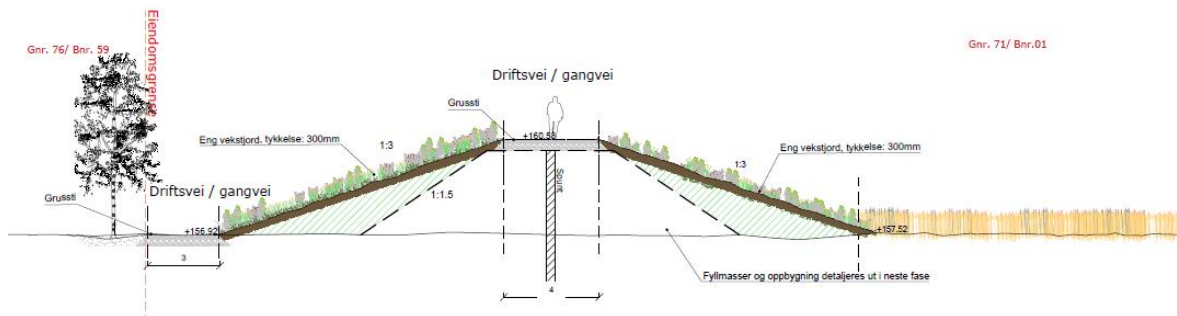

Figur 2. Varslet planavgrensning for detaljregulering av flomsikring på Nesflata

1.2 Utforming av flomvoll – dimensjoner, oppbygning og materialbruk

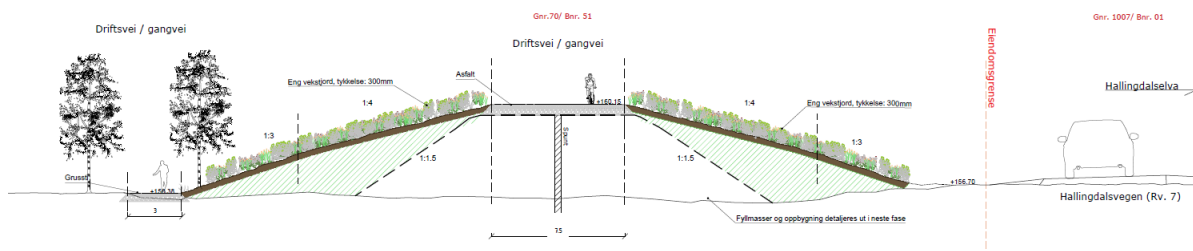
Flomvollen med tetningssjikt har varierende helningsgrad etter hvor plasseringen er i omgivelsene. Prinsipielt er utformingen av flomvollen slik; 3 meter bred driftsvei på innsiden av flomvollen, 4 meter bred driftsvei på toppen av flomvollen og helningsskråning på 1:3 på begge sider. Ved Jørgenmojordet gjøres det et unntak fra den prinsipielle utformingen ved at helningsskråning 1:2 er benyttet på yttersiden. Dette for å bevare mest mulig horisontale områder til jordbruksdrift, noe som vil gi minst mulig tap av matjord. Som prinsipp er det lagt inn 1,5 meter avstand fra eiendomsgrense til driftsvei på innsiden av vollen. Vollens helninger skal ha stedsegnet beplantning og på driftsveiene skal det være grusdekke.

Prinsippsnitt A-A Flomvoll ved Jørgenmojordet, eng ut mot jordet
M: 1:100 (A1)

Figur 3. Eksempel prinsippsnitt av flomvoll (Henning Larsen)

Prinsippsnitt B-B Flomvoll langs med Rv. 7
M: 1:100 (A1)

Figur 4. Prinsippsnitt av flomvoll langs med Rv.7 (Henning Larsen)

Fra Rv.7 vil det anlegges en nødrampe som går på toppen av flomvullen langs Markedsplassen. Langs med Rv.7 vil deler av driftsvei/gangvei på topp av flomvoll ha en bredde på 7,5 meter. Dette er en kombinert løsning for driftsvei for flomvoll, samt en omkjøringsvei dersom Rv.7 stenges som konsekvens av flom. På den kombinerte driftsveien/omkjøringsveien skal det være asfalt/barrikade som toppdekke.

Se fagnotat landskap for mer informasjon om utforming av flomvullen.

2. Eksisterende situasjon og historisk bakgrunn

Nesbyen er det eldste tettstedet i Hallingdal. Det har utviklet seg fra gårdsbebyggelse med samlede gårdstun, som liknet en landsby med jordbruksarealer rundt. Hallingdals første landhandel ble åpnet i 1828, og utover 1900-tallet utviklet Nesbyen seg som et handelssted (Buskerud Fylkeskommune 2017).

Nesbyen var administrasjonssentrum og bosted for embetsmenn i hele Hallingdal, med både prest, sorenskriver, lensmann og fut. Etter svartedauden ble kirken i Nes hovedkirke, mens Gol og Hemsedal ble annekst under Nes. Dette var et resultat av at folketallet i Hallingdal sank drastisk (Buskerud Fylkeskommune Ud).

3. Bebyggelse

Bebyggelsen i Nesbyen er variert og består av boligbebyggelse, gårder, publikumsrettede bygg slik som kommunehus, museum, kirke og skoler etc. Mye av handel ligger langs med Rukkedalsvegen, Stasjonsvegen og Alfarvegen. Togstasjon og mye av næringsarealene ligger på nordsiden av Hallingdalselva. Majoriteten av offentlige bygg og handelsvirksomhet ligger på Nesflata. Det er få møteplasser på nordsiden av Hallingdalsvassdraget. Boligbebyggelsen består av enebolig, to-til firemannsboliger samt småhusbebyggelse.

Gamle Nes er Nesbyens eldste del og var tidligere administrasjonssentrum for Hallingdal. Området består av flere ornamentale bygninger i nyklassisistisk-, sveitser- og jugendstil fra århundreskiftet rundt 1900, og enda eldre vernakulær gårdsbyggbebyggelse utført i Hallingdalslaft. Gamle Nes strekker seg fra Hallingdal museum til Alfavegen i sentrum, inkludert enkelte bygninger som kirken, stasjonsbygningen og Mortensløkka fengsel. De gamle karakteristiske bygningene er positive elementer for landskapsbildet og gir Nesbyen en egen særidentitet som reflekterer tettsteds historiske utvikling.

4. Kilder og grunnlag

Det har blitt tatt utgangspunkt i regionale og kommunale planer, herunder:

Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer 2020-2030

Dette har vært en viktig kilde til rapporten, og mye av informasjon herfra har blitt gjenbrukt. Planens avgrensning har likevel begrenset og diktert hvilke områder og hus som omtales og vurderes i denne rapporten.

Regional plan for kulturminnervern i Buskeud

Denne planen har bidratt til å gi det historiske overblikket og konteksten som området bærer preg av.

Data og registreringer er også hentet fra Riksantikvarens karttjeneste, Askeladden (<https://askeladden.ra.no/>)

5. Metode

Kulturminner og kulturmiljø skal beskrives og verdisettes. I forbindelse med tiltaket skal påvirkningen av dette på kulturminnene og kulturmiljøet beskrives, og en anbefaling for å minimere forringelse av verdiene skal gis.

Verdiene som er satt tar utgangspunkt i Riksantikvarens verdisetting og verdisetting som er gitt i kommunens kulturminnedokumentasjon, *Kulturminner i Nesbyen – Registrering og vurdering av nyere tids kulturminner, fagrapport*.

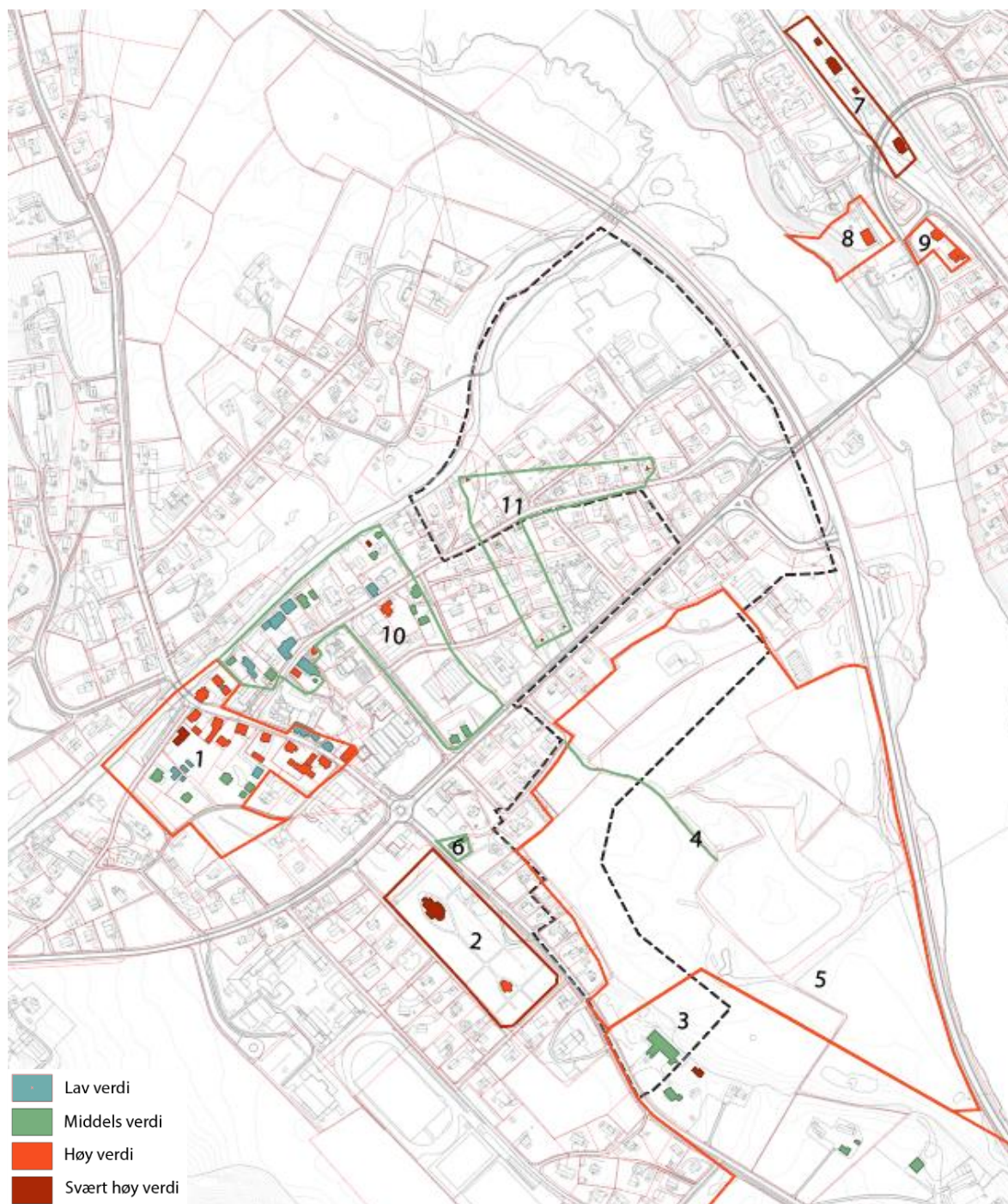
Kommunens rapport danner også grunnlaget for inndeling i kulturmiljøer, og flere beskrivelser av kulturmiljø og kulturminner er hentet herfra.

De fleste kulturminnene blir presentert ut fra hvilket kulturmiljø de ligger i. Noen hus er ikke del av et større miljø og blir presentert som enkeltstående/frittliggende elementer.

6. Kulturmiljøer

Nesbyen har mange kulturminner, og Nesbyen kommune har beskrevet og kartlagt et stort antall kulturminner og kulturmiljøer. Det vil bli for omfangsrikt å beskrive alle her, så det er valgt ut kulturmiljøer som i større eller mindre grad vil bli påvirket av tiltaket. Disse er vist i illustrasjonen under.

Kulturmiljøene vil bli presentert i delkapitlene som følger. Noen kulturmiljøer har mange bygg som har blitt vurdert til å ha verdi. De mest betydningsfulle vil bli presentert i tabellform. For en mer utfyllende beskrivelse av kulturminnene henvises det til *Kulturminner i Nesbyen - Registrering og vurdering av nyere tids kulturminner og kulturmiljøer – fagrapport*.

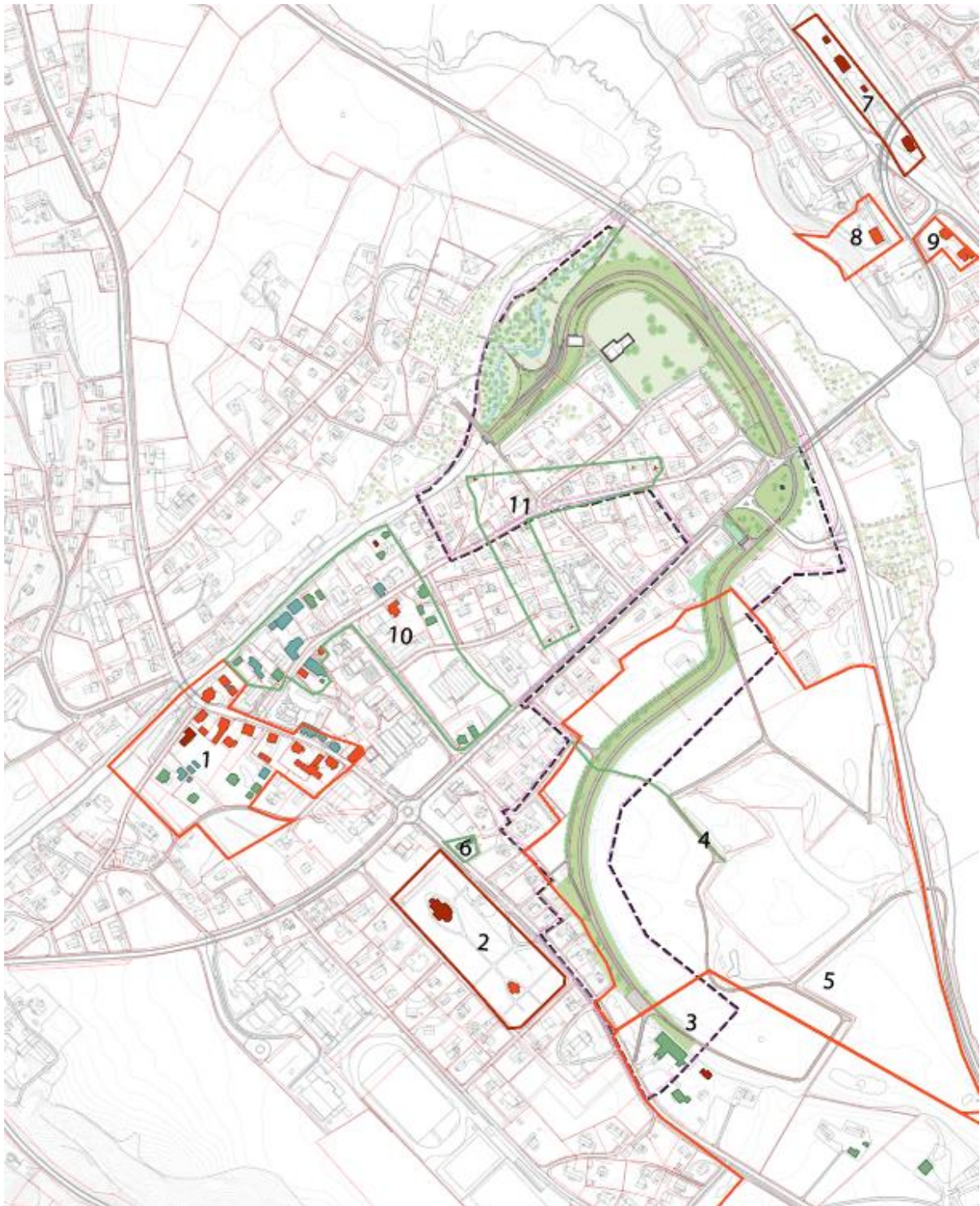
Figur 5. Oversikt over kulturmiljøer som vil bli påvirket av tiltaket. Planavgrensning er vist med stiplet, sort linje (Henning Larsen, 2025).

Verdiene kulturminnene og kulturmiljøene har er videreført fra kommunens kulturminneplan, med unntak av verdien til gutuen på Jørgenmojordet og kulturlandskapet på samme sted. Disse er ikke inkludert i kommunens kulturminneplan, men er inkludert i denne rapporten da områdene blir direkte berørt av det planlagte tiltaket.

Tabell 1. Nummer på kulturmiljøer og verdi

Kulturmiljø	Verdi
1. Gamle Nes Alfarvegen	Høy
2. Nes Kirke	Svært høy
3. Nesbyen Sør	Høy
4. Gutu ved Nesflata (Jørgenmojordet)	Middels
5. Kulturlandskap Nesflata (Jørgenmojordet)	Høy
6. Olaåkeren	Middels
7. Nesbyen stasjon	Svært høy
8. Elvehøy	Høy
9. Østby	Høy
10. Øvrige bebyggelse med verdi	Middels
11. Øvrig SEFRAK-bebyggelse med verdi	Middels

Påvirkningen tiltaket har for hvert enkelt kulturmiljø vil beskrives nærmere i hvert delkapittel. Under vises en illustrasjon over hvordan tiltaket kan se ut og hvordan det ligger i forhold til kulturminnene. Dette er basert på illustrasjonsplanen som er blitt utarbeidet i prosjektet, og er ikke juridisk bindende. Nærmere vurdering av påvirkning for hvert delområde har også blitt gjort med utgangspunkt i 3D-modell.

Figur 6. Kulturminner og kulturmiljø i forhold til planlagt tiltak (Henning Larsen, 2025)

6.1 Gamle Nes – Alfarvegen – Høy verneverdi

Kulturmiljøet består av mange bygninger med høy verneverdi, særlig langs Alfarvegen. Området har et åpent preg med bolighus, uthus og store hager. Langs Møllevegen ligger Bjerringgården med svært høy verneverdi. Kulturmiljøet utgjør en sentral del av Gamle Nes med trehusbebyggelse fra 1700 til 1900-tallet.

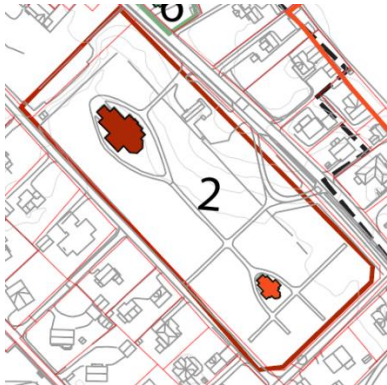
Det er flatt terreng med relativt store boligtomter sør for Alfarvegen. Her finnes det spor etter tidligere tiders landbruksdrift, med uthus, fjøs og låver på noen av eiendommene. Nord for Alfarvegen er det en blanding av bolighus og forretningsbygg.

Navn (gbnr)	Beskrivelse	Verdi
Devegge (gbnr. 76/42)	Avgrenser kulturmiljøet mot sør. Bolighuset ligger tett inntil Alfarvegen med uthus trukket tilbake på tomte. Fra 1890-tallet. Bolighuset har bevart sin opprinnelige form og størrelse, med nyere panel, vinduer og taktekke. Uthuset har høy grad av autenticitet.	Høy
Grimsgård (gbnr. 78/33)	Et tett firkanttun fra ca. 1890, med våningshus, sidebygning, uthus og stabbur. Alle fire bygningene er gode eksempler på byggeskikken fra slutten av 1800-tallet, og er i tilnærmet original stand.	Høy
Devegge (gbnr. 76/39)	Kun bolighuset er igjen av den gamle bebyggelsen. Det er en lang to etasjes panelt tømmerbygning med sveitserstilpreg fra ca. 1880, opprinnelig landhandel. Fra 1898 til 1959 var det apotek her. Bygget har langt på veg et autentisk inntrykk og har stor miljøverdi som en «inngangsportal» til Gamle Nes.	Høy
Devegge nordre (gbnr 76/38)	Bolighus og forretning fra ca. 1880 en halvannen etasjes tømmerbygning som har gjennomgått store forandringer i fasaden og får derved lav verneverdi.	Lav
Odinsgård (gbnr. 76/170)	Bolighuset er fra 1926 i jugendstil og godt bevart, med et uthus fra samme tid lenger bak på tomte	Høy
Rosenlund (gbnr. 78/81)	Adkomsten er gjennom en allè, ligger, en stor boligeiendom med bolighus, uthus, drengestue og stabbur. Bygningene er fra 1920-tallet og delvis preget av forfall. Bolighuset er modernisert på 1950-tallet. Endringer og forfall reduserer verneverdien. Plasseringen gis også lavere verneverdi i forhold til bygningene langs Alfarvegen.	Middels
Saxegård østre (gbnr. 76/66)	Bolighuset ligger ut mot Alfarvegen, et toetasjes bygg i jugendstil med et stort uthus lenger bak. Bygningene har høy grad av autenticitet og er gode eksempler på sin tids byggeskikk.	Høy
Grimstad (gbnr. 76/72)	Toetasjes forretningsgård med bolig i andre etasje. Huset er i funkisstil og står tilnærmet uendret.	Høy

Påvirkning og anbefaling

Byggene vil ikke bli direkte påvirket av tiltaket, men kan få en indirekte, visuell påvirkning som kan sies å være marginal. Dette er fordi tiltaket mest sannsynlig vil være mulig å se fra utvalgte standpunkt og i ulike siktlinjer, der gateløpene ligger til rette for det. For å minske påvirkningen flomvullen har på omgivelsene på avstand anbefales det beplantning med lokal opprinnelse som kan skjeme vollen og gjøre den mindre fremtredenene. Videre vil et vegetasjonsdekke på selve strukturen være svært fordelaktig for at flomvullen ikke skal oppleves som skjemmende, og heller oppleves som en mer naturlig del av omgivelsene.

6.2 Nes kirke – Svært høy verneverdi

Kulturmiljøet omfatter kirke, gravkapell og uthus, parkeringsplasser, kirkegård med gravplasser og beplantning. Området ligger i Nesbyen sentrum på en markert høyde, omkranset av boliger i øst, sør og vest og forretningsbebyggelse i nord.

Kirken ble oppført i perioden 1859-1862. Den er bygget i nygotisk stil med korsplan, og er bygget i tre. Georg Andreas Bull er arkitekten som står bak kirken. Nes kirke har 900 sitteplasser. Kirkegården er omkranset av solide steinmurer, og området har mange høye bjørketrær.

I 1953/54 ble det laget et kapell i tilknytning til kirken. Kapellet er en kopi av stavkirken som sto på stedet tidligere, og som ble revet i 1864. Arkitekten for kapellet er Anfinn Rustberggard, og treskjæringen er utført av Ole Isakbråten. I 1965 ble det gjennomført utgravinger på den gamle tomten hvor den tidligere stavkirken sto i Nes. Stavkirken, som ble revet i 1864, var trolig bygget i løpet av siste halvdel av 1200-tallet. Utgravingene viste at stavkirken ikke var det første kirkebygget, men at det trolig har stått en kirke med tilhørende gravplasser på samme tomt tidligere, og at stavkirken trolig ble bygget for å erstatte den tidligere kirken etter at denne brant ned.

Kirken slik den står i dag er et signalbygg i kommunen, og er tilnærmet uforandret etter at den ble bygd. Kirken og kirkegården utgjør et kulturmiljø av høy arkitektonisk og kulturhistorisk verdi.

Påvirkning og anbefaling

Kirken ligger på et høydedrag, og vil derfor i stor grad påvirkes av tiltaket. Flomvullen vil være godt synlig fra kirken, men det antas også at opplevelsen av kirken som signalbygg særlig fra øst vil endre seg betraktelig. Det anbefales at vollen utformes på en måte som gjør at den naturlig glir inn i omgivelsene.

6.3 Nesbyen sør - Høy verneverdi

Kulturmiljøet består av flere gårdsbruk og småbruk med helhetlige tun og bygninger med verneverdi. Bebyggelse ligger langs Alfarvegen sør for Nesbyen sentrum. Kulturmiljøet omfatter også jordbrukslandskapet mellom Alfarvegen og Hallingdalselva og to øyer ute i elva. Øyene har forløper og brukes til beite. Strukturen i landskapet, med tun og enkeltbygninger, veier og gutuer og innmark, går flere hundre år tilbake i tid, og er langt på vei bevart.

Navn (gbnr)	Beskrivelse	Verdi
Jørgenmoen (gbnr. 71/17)	Ligger mellom Alfarvegen og Jørnmojordet, og består av våningshus, to stabbur og driftsbygning. Tunet ble etablert i 1726. Våningshuset er i to etasjer med stående trepanel, og har et nyere tilbygg. Det største av de to stabburene ble bygget i 1728. Det er skåret årstallet 1798 inn i veggen, og trolig er dette byggeår. Det mindre stabburet ble flyttet til gården samtidig. Novene på dette stabburet har oval fasong, som tyder på høy alder. Det kan ha vært andreetasjen på et to-etasjers stabbur som er blitt flyttet til gården. Driftsbygningen på gården er fra 1800-tallet, og har tilbygg og ombygginger av nyere dato. Likevel har bygget i stor grad beholdt mye av sitt opprinnelige uttrykk.	Middels
Peiseplass (gbnr. 80/21)	Peiseplass er et småbruk som ligger langs Alfarvegen sør for Nesbyen sentrum. Tunet består av bolighus, hallingstue, stabbur og uthus, og er omkranset av dyrka mark. Hallingstua og stabburet er vurdert til å ha middels verdi, mens den øvrige bebyggelsen er av nyere dato.	Middels
Tunet i Rydningen (gnr. 84/1)	Består av 10 verneverdige bygninger fra 1600-tallet og fram til tidlig 1900-tall. De fleste har høy verneverdi. Bygget som er tatt med i denne vurderingen et redskapshus i bindingsverk fra 1900-tallet og har middels verneverdi.	Middels

Påvirkning og anbefaling

Området rundt Jørgenmoen blir påvirket både direkte og indirekte. Deler av flomvollen og tilhørende strukturer vil legges tett opp mot våningshuset, på østlig side, og vil endre opplevelsen av tunet. Den historiske sammenhengen og den opprinnelige konteksten husene oppleves i vil bli svært endret og forringet. Det anbefales at overgangen mellom flomvoll med tilhørende strukturer og tunet med bebyggelse er så sømløst som mulig, og at tiltaket legger seg inn mot kulturmiljøet på en skånsom måte.

6.4 Gutu ved Nesflata – Middels verneverdi

På Jørgenmojordet går en gammel gutu som går fra Halandvegen og nordøstover mot elva. Den går over åker og eng, og kan ses på kart fra 1840-åra. Gutua er en viktig del av det omkringliggende kulturlandskapet. Den brukes i dag både til rekreasjon og adkomst, men gir også hentydninger til hvordan mennesker i området har ferdes gjennom historien. Opprinnelig bruk er usikker, men adkomst til jordet for bonden eller postvei kan være naturlig å anta. Vegen kan på andre historiske kart synes å knytte seg opp til det som i dag er Hallingdalsveien.

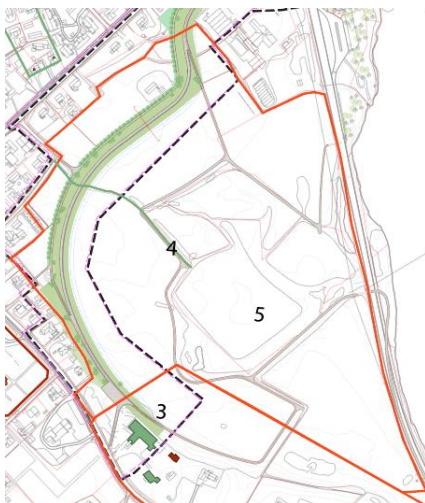
Buskerud fylkeskommune ga innspill til at denne gutuen burde undersøkes nærmere og at den muligens kunne spores langt tilbake i tid. Det ble imidlertid fastslått at det var vanskelig å tidfeste eldste bruksfase gitt gutuens bruk og natur samt metodiske begrensninger for tidfesting. Det blir derfor konkludert med at den ikke kan anses å være et automatisk fredet kulturminne, men gutua er likefullt en verdifull del av historiefortellingen til området.

Figur 7. Historisk kart fra 1842 som viser gutuen (Kartverket u.d.)

Påvirkning og anbefaling

Flomvollen vil gå rett gjennom gutua, og vil på denne måten hindre ferdsel gjennom området slik det opprinnelig har vært brukt. Påvirkningen fra tiltaket er derfor svært inngripende på dette kulturmiljøet. Det bør derfor tilstrebes å opprettholde ferdselsåren som går over Jørmojordet. Gutua går gjennom kulturlandskap som er preget av jordbruk, og flomvollen vil virke dominerende i dette landskapet. Eng inngår som en naturlig del av dette landskapet, og det bør derfor tilstrebes å få etablert eng på fyllingen der gutua krysser, slik at opplevelsen av området i størst mulig grad opprettholdes slik det er i dag.

6.5 Kulturlandskap Nesflata

Sør for sentrumsbebyggelsen i Nesbyen ligger det tradisjonelle jordbrukslandskapet på Jørgenmojordet. Strukturen i landskapet, med tun og enkeltbygninger, veier/gutuer og innmark går flere hundre år tilbake i tid, og er langt på vei bevart. Nesbyens landsbypreg er unikt i Buskerud (Buskerud Fylkeskommune Ud). Det består av sammenhengende jordbrukslandskap som avgrenses av Hallingdalselven i øst, Alfarsegen i vest og bebyggelsen tilhørende Nesby sentrum i nord.

Historisk sett er Nesbyen med sin bebyggelse blitt anlagt oppå et flatt, sammenhengende areal hvor alt tidligere var et jordbruksområde. Her var det imidlertid ikke de beste dyrkingsforholdene, da store deler av Nesflata består av mindre rullestein og sand.

Landskapsbildet er preget av svakt bølgete terreng, og er godt vedlikeholdt og preget av aktiv landbruksdrift.

Påvirkning og anbefaling

Flomvollen går langs med Jørgenmojordet, og delvis over. Plasseringen av vollen deler opp jordbrukslandskapet, og det dannes to landskapsrom. Helning 1:2 på skråning ut mot jordet gjør at kulturlandskapet vil få en visuell forandring. Alternativt slakere helning kan gi muligheter for å beplante skråningen med f.eks. eng. Eng inngår som en naturlig del av kulturlandskap og vil videreføre og forsterke tidsdybden i området. Det bør tilstrebes å få etablert eng på fyllingen ut mot jordbrukslandskapet for å minske at kulturlandskapet blir forringet.

6.6 Olaåkeren – Middels verneverdi

Kulturmiljøet omfatter eiendommen Olaåkeren (gbnr. 74/8), og består av en Hallingstue og eldhus. Bygningene ligger i Nesbyen sentrum med Alfarvegen i vest, forretningsbygg i nord og boliger i sør og øst.

Rett nord for kulturmiljøet ligger et større forretningbygg som gir området en noe lavere miljøverdi. Bygningene er godt vedlikeholdt, er lett synlig fra Alfarvegen og utgjør et positivt element i Nesbyen sentrum.

Hallingstua ble flyttet til tomten rundt 1912, og er trolig fra ca. 1860-tallet. Stuen er i rød malt tømmer med veranda i sveitserstil. Eldhuset er delvis i tømmer og delvis i reisverk. Begge bygningene er restaurert etter 2010 med bl.a nytt tretak, vinduer og grunnmur, noe som reduserer autentisiteten. Det er også et lite stabbur i reisverk på tunet.

Påvirkning og anbefaling

Tunet vil ikke bli direkte påvirket, men det anslås at det på grunn av sin nære beliggenhet til tiltaket vil bli visuelt påvirket og opplevelsen av å være på tunet og i nærområdet vil bli forringet.

6.7 Nesbyen stasjon – Svært høy verneverdi

Kulturmiljøet rundt Nesbyen stasjon omfatter stasjonsområdet med fire bygninger oppført i sveitserstil og er vedtaksfredet på grunn av sin store kulturhistoriske verdi. Stasjonen ligger like nord for kulturmiljøet Elverhøy, med vegbrua over jernbanen som passerer rett nord for godshuset.

Stasjonen har en sentral plass i historien til Bergensbanen, som åpnet i 1909. Selve stasjonsbygningen ble oppført allerede i 1904 etter tegninger av arkitekten P. A. Due, og har en speilvendt tvilling ved Ål stasjon. Godshuset, trolig fra 1913, er også basert på Dues tegninger fra 1906 og har tilsvarende utforming som godshusene på Gulsvik og Gol stasjoner. Ilgodshuset er antatt å være fra 1907, mens privetet, en

mindre bygning som blant annet fungerte som vedbu, ble oppført i 1904 etter tegninger fra 1903. Denne typen privet finnes også på Sokna, Gulsvik og Gol stasjoner, og var tidligere til stede på Ål.

Stasjonsbygningen er i to etasjer og har valmtak og et nordvendt utbygg med saltak i én etasje. Bygningen er dekorert med sveitserstilens typiske elementer og oppført i reisverk og bindingsverk, kledd med en kombinasjon av liggende og stående staffpanel. Et mindre utbygg fra 1947 viderefører stiluttrykket. Godshuset er en høy enetasjes bygning i bindingsverk, kledd med liggende staffpanel. Taket er tekket med skifer, og ut mot perrongen finnes en lasterampe under et markant takutspring. Store vinduer med småruter gir bygningen et harmonisk preg.

Ilgodshuset har halvannen etasje og kombinerer utmurt bindingsverk og vanlig bindingsverk. Fasaden er kledd med liggende staffpanel nederst og stående panel øverst, mens nyere empirevinduer preger bygningen. Privetet er en liten, enetasjes bygning i bindingsverk, kledd med staffpanel og tekket med skifertak.

Til tross for at miljøet er noe preget av vegbrua nord for godshuset, framstår stasjonsområdet som svært autentisk og godt vedlikeholdt. Hageanlegget rundt stasjonen, med store bjørketrær langs Rudvegen, velstelte busker, blomsterbed og plen, bidrar til det helhetlige uttrykket. Bygningene er bevart i tilnærmet original stand og gir et levende inntrykk av hvordan stasjonsmiljøet har vært siden tidlig 1900-tall. De fredede bygningene utgjør en unik helhet og har stor verneverdi både lokalt og nasjonalt.

Påvirkning og anbefaling

Flomvollen vil ikke direkte berøre kulturmiljøet ved Nesbyen stasjon, men vil kunne føre til noe indirekte, visuell påvirkning. Flomvollen vil være synlig fra stasjonen, og kan danne en barriere i utsikten til Nesbyen fra stasjonen. Grunnet avstanden til tiltaket vil virkningen være mindre alvorlig. Hvis flomvollen får naturlig vegetering vil påvirkningsgraden fra tiltaket gå ned, da flomvollen vil gli bedre inn i det resterende landskapet.

6.8 Elvehøy – Høy verneverdi

Dette kulturmiljøet avgrenses av tidligere Østenfor Hotell i sørøst, Hallingdalselva i sørvest, aldershjemmet Elverhøy i nordvest og Stasjonsvegen i nordøst. Området ligger på flatt terreng som faller bratt mot Hallingdalselva i sørvest. Kulturmiljøet omfatter Elverhøy (gnr. 44/22) og et historisk stabbur på Virkelyst (gnr. 44/20). Hele området eies i dag av Nesbyen kommune.

Navn (gbnr)	Beskrivelse	Verdi
Elverhøy (gnr. 44/22)	Eiendommen Elverhøy (gnr. 44/22) ble fradelt i 1924 og kjøpt av tannlege A. Kjørstad, som oppførte et kombinert bolighus og tannlegekontor på tomten. Bygningen er en toetasjes bolig i nyklassisistisk stil, med valmet tak og veranda på begge sider. Boligen fremstår som tilnærmet autentisk og har både arkitektonisk og kulturhistorisk verdi. Den særpregede utformingen skiller seg ut i kommunen og gir en visuell og historisk tilknytning til nærliggende kulturminner som stasjonen og det tidligere jernbanehotellet Østenfor.	Høy
Virkelyst (gnr. 44/20)	Stabburet på Virkelyst (gnr. 44/20) ble trolig flyttet til området rundt 1930 fra Sanden. Det er en tømmerbygning i én etasje, med svalgang, og kan være oppført på 1700-tallet. Bygningen har høy egenverdi som et godt bevart eksempel på tradisjonell byggeskikk fra tidligere århundrer. Likevel har stabburet med sin nåværende plassering begrenset tilknytning til hovedhuset på Elverhøy. Til tross for dette utgjør kulturmiljøet en verdifull helhet, hvor kombinasjonen av arkitektonisk særpreg, historiske strukturer og lokal tilknytning forteller en viktig del av kommunens historie.	Høy

Påvirkning og anbefaling

Kulturmiljøet har direkte utsyn til flomvollen fra over elva, og vil på denne måten bli indirekte berørt av tiltaket. Flomvollen vil kunne oppleves som ett fremmedelement i utsikten fra området, og vil derfor forringe opplevelsen av området til noe grad da utsikten endres. Naturlig vegetering av flomvollen vil kunne bidra til å senke påvirkningen flomvollen vil ha på kulturmiljøet, da den vil gli bedre inn i landskapet.

6.9 Østby – Høy verneverdi

Kulturmiljøet på eiendommen Østby (gnr. 77/32) ligger sentralt mellom Stasjonsvegen og Tøllemovegen, omkranset av vei på tre kanter. Mot sørøst grenser eiendommen til nyere boligbebyggelse. Gården ble fradelt fra Olsgård (gnr. 77/1) i 1932, og den første eieren var banevokter Ole Svendsen (1880–1956).

Våningshuset fra 1932 er et toetasjes bygg i nyklassisistisk stil, kledd med faspanel og utstyrt med krysspostvinduer. Huset har en karakteristisk veranda i nyklassisistisk stil og valmtak tekt med skifer. Bygningen står i dag tilnærmet uendret og fremstår som et autentisk uttrykk for sin tid. Driftsbygningen er en liten, tradisjonell enhetslåve som også i stor grad har bevart sitt opprinnelige preg, med kun et mindre tilbygg som avviker fra det opprinnelige utseendet.

Dette kulturmiljøet er et godt eksempel på et lite gårdstun fra 1930-tallet, hvor både våningshusets stiluttrykk og den tradisjonelle driftsbygningen vitner om en tid preget av nyklassisistiske arkitektoniske idealer og enkle, funksjonelle gårdsdriftstradisjoner.

Påvirkning og anbefaling

Kulturmiljøet vil, som de to foregående kulturmiljøene i nærheten (7 og 8) på grunn av sin beliggenhet ikke bli direkte påvirket eller i særlig stor grad. Den visuelle påvirkningen som flomvollen skaper kan tones ned ved naturlig vegetering på flomvollens dekke.

6.10 Øvrig bebyggelse av verdi – Middels verneverdi

I tillegg til de identifiserte kulturmiljøene, finnes det en rekke enkeltstående bygg listet opp i kommunens kulturminneplan som ikke naturlig faller inn under disse områdene. Disse bygningene har likevel en betydelig verdi, enten på grunn av sin arkitektur, historiske funksjon, estetiske kvalitet eller samfunnsmessige betydning. Disse byggene spiller en viktig rolle i kommunens kulturarv og bidrar til å fortelle om utviklingen av lokalsamfunnet.

Navn (gbnr)	Beskrivelse	Verdi
Rukkedalsvegen 44, Tyriflekk	Liten boligeiendom med bolighus og uthus, 1900 tallet, første kvartal. Bolig (Riksantikvaren u.d.).	Middels
Stasjonsvegen 12	Halvannenetasjes bygning, i bindingsverk. Kledd med stående og liggende faspanel. Krysspostvinduer. Skifertak. Tilbygg mot veien i en etasjes med valmtak, tekt med shingel. Detaljer i jugend-/nyklassisistisk stil. 1900 tallet, første kvartal (1910). Bolig (Riksantikvaren u.d.).	Høy
Nupelykkja 2, Solnes	Boligeiendom med bolighus og uthus. 1900-tallet (Riksantikvaren u.d.)	Middels
Stasjonsvegen 14 A og B, Nordre Lillehagen	Det eldste bygget del er en treroms hallingstue, stuerommet står fortsatt i en etasje. Kammers og kleve er innebygd i en tilbygd del i bindingsverk. Huset er kledd med skyggepanel. Hallingstua har stort takutstikk med profilerte åser og sperrer. Hallingstua er dekorert innvendig av Halvor Lindahl. 1900 tallet, første kvartal, bolig (Riksantikvaren u.d.).	Middels
Stasjonsvegen 23, Iverstuen Nedre (gbnr, 79/13)	Boligeiendom med bolighus, stabbur og uthus. 1600 1800-tallet–1900-tallet.	Høy

<i>Stasjonsvegen 11, Jordeshagen</i>	<i>1800-tallet–1900-tallet. Boligeiendom med bolighus og uthus.</i>	<i>Middels</i>
<i>Helgesløkken,</i>	<i>Skjul i bindingsverk og eldhus i tømmer. Empirevinduer i eldhus. Bølgeblikktak. 1800-tallet.</i>	<i>Middels</i>
<i>Stasjonsvegen 3B, Vonheim</i>	<i>Toetasjes bygning, trolig oppført i bindingsverk, kledd med vekselpanel. Vinduer med småruter i 2. etasje, forretningsvinduer i 1. etasje. Halvvalma tak tekt med plater. Utbygg i 1. etasje mot bakgården. 1900 tallet, første kvartal. Handel.</i>	<i>Middels</i>

Påvirkning og anbefaling

De ulike kulturminnene innenfor dette kulturmiljøet vil ha ulik grad av påvirkning avhengig av hvor de ligger. De husene som ligger nordvest vil bli minst påvirket, da disse ligger lengst unna og vil en del bebyggelse som skjærer for utsikten, mens husene lengst øst og sør i kulturmiljøet vil i større grad få endret utsikten mot Hallingdalselven og Jørgenmojordet. Vegetering rundt og på vollen med stedegne arter, og trær og busker som skjærer vil være med på å gjøre påvirkningen mindre negativ.

6.11 Øvrig SEFRAK-bebyggelse med verdi – Middels verneverdi

Innenfor området finnes det også enkelte bygg som er registrert i SEFRAK (Sekretariatet for registrering av faste kulturminner), men som ikke er kommunalt listeført. Selv om disse byggene ikke har fått en formell vernestatus, representerer de viktige historiske og arkitektoniske elementer i kommunens bygningsarv.

Bygg som er registrert med rød SEFRAK-kategori er meldepliktige til kommunen i henhold til kultuminnelova §25. Dette vil si at dersom det skal gjøres endringer eller bygget ønskes revet må det søkes om i forkant.

<i>Navn (gbnr)</i>		<i>Beskrivelse</i>	<i>Verdi</i>
<i>79/48</i>	<i>Stall, Stedakeren 0616-0001-032</i>	<i>Stallen er oppført rundt 1800 og flyttet fra Sisselmoen ved Nesbyen Camping. Stallen er i tømmer, tilbygget er i bindingsverk med bølgeblikk-tak.</i>	<i>Middels Rød kategori</i>
<i>79/75</i>	<i>Stabbur, Lyseng 0616-0001-024</i>	<i>Stabburet er laftet og har to etasjer. Det er antatt bygget rundt 1920.</i>	<i>Høy Gul kategori</i>
<i>71/67</i>	<i>Våningshus, Lyseng 0616-0001-023</i>	<i>Våningshuset er bygget mellom 1898 og 1902. Det er tømmerlaftet med saltak, og kledd i panel både utvendig og innvendig. Huset og tunet ble utskilt fra Klokkerløkken i 1944.</i>	<i>Middels Gul kategori</i>
<i>73/12</i>	<i>Stue, Sandmo 0616-0001-055</i>	<i>Stua er sannsynligvis en liten husmannsplass, trolig fra slutten av 1800-tallet eller starten av 1900-tallet.</i>	<i>Middels Rød kategori</i>
<i>73/13</i>	<i>Stue, Stenakeren 0616-0001-051</i>	<i>Uvisst hvilket årstall bygget er fra, men det ble utskilt fra Ruglestenshaugen i 1906</i>	<i>Høy/middels Rød kategori</i>
<i>72/33</i>	<i>Stue, Kortaker 0616-0001-031</i>	<i>Stue med et lite uthus. Huset er trolig fra rundt 1880, og er flyttet fra Ivarstuen.</i>	<i>Høy Gul kategori</i>
<i>72/52</i>	<i>Stue, Soltun 0616-0001-048</i>	<i>Huset er laftet og dekt med trepanel. Huset er oppgitt å være fra 1800-tallet, men datering er usikker.</i>	<i>Høy/middels Rød kategori</i>

Påvirkning og anbefaling

Byggene innenfor dette delområdet vil bli påvirket ulikt, avhengig av hvor de ligger. Ingen av byggene vil bli direkte påvirket av flomvollen, men byggene som ligger nærmest områdene flomvollen skal etableres vil i større grad bli påvirket visuelt ved at utsikten mot Hallingdalselva og Jørgenmojordet endres. Vegetering på og langs

vollen, eller beplantning med trær og busker, vil være med på å minske den negative påvirkningen tiltaket fører med seg.

7. Konklusjon

Påvirkning

Kulturminnene vil i stor grad bli indirekte, visuelt påvirket i form av endrede omgivelser og utsikt mot Hallingdalselven og Jørgenmojordet, med unntak av den gamle gutuen og kulturlandskapet ved Jørgenmojordet som blir direkte påvirket. Alvorlighetsgraden for påvirkningen vil variere for de ulike områdene, basert på siktlinjer og nærhet til tiltaket. For de nærmeste/mest utsatte kulturmiljøene vil flomvollen være svært synlig, og virke som et dominerende element i landskapet. Akkurat hvor dominerende tiltaket vil virke vil i stor grad være basert på hvordan endelig flomvoll blir seende ut.

Anbefaling

Det anbefales på det sterkeste at flomvollen dekkes med vegetasjon, gjerne stedegen, både på og rundt. Busker og trær kan med fordel brukes som skjerming. Det er viktig med vegetasjon som historisk sett har tilhørighet i området, og at den bygger opp om kulturlandskapet i større skala omkring Nesbyen sentrum. Der det er mulig anbefales det også at helningen holdes så slak som mulig for å minimere barriere-effekten. Dette gjelder særlig på Jørgenmojordet.

Flomvollen vil endre omgivelsene til flere av kulturmiljøene. Noen steder vil den påvirke den historiske lesbarheten og kontinuiteten som finnes i landskapet, som er viktig for å forstå hvordan Nesbyen har utviklet seg gjennom historien fra jordbrukssamfunn, til et sted med industriressurser og politiske og handelsbaserte interesser for den større regionen. Flomvollen vil gjøre de større utviklingslinjene og sammenhengen i kulturlandskapet mer fragmentert, og skaper tydelige, fysiske skillelinjer mellom øst og vest.

Flomvollen vil derimot beskytte store deler av det historiske bygningsmiljøet i Nesbyen mot flomskader. Konsekvensene av å la være å bygge en skjerming mot fremtidig ekstremvær vil være betydelig mye mer negative og inngripende for kulturminnene enn den påvirkningen flomvollen potensielt vil ha.

8. Bibliografi

- Buskerud Fylkeskommune. 2017. «Buskeruds Historie - Et kort riss av fylkets historie frem til 1940.» Drammen.
- Buskerud Fylkeskommune. Ud. «Kulturminnekompasset: Regional plan for kulturminnevern i Buskerud - Nesbyen.»
- Kartverket. u.d. *Historiske kart*. Funnet 2025. <https://histkart.kartverket.no/>.
- Nesbyen Kommune. 2020. «Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer 2020-2030.»
- Nesbyen kommune. 2021. «Kulturminner i Nesbyen - Registrering og vurdering av nyere tids kulturminner og kulturmiljøer, fagrapport.»
- Riksantikvaren. u.d. *Askeladden*. Funnet Desember 2024. <https://askeladden.ra.no/AskeladdenRedigering/#>.
- Rønningen, John. 1981. *Nesboka*. Nesbyen: Nes kommune.
- Viken Fylkeskommune. 2020. «Fagrapport for arkeologiske kulturminner og kulturmiljøer i Nesbyen kommune.»